

SMØLA KOMMUNES EIERSKAPSMELDING	3
DEL 1 EIERSKAPSPOLITIKK OG -PRINSIPPER	3
1. Innledning.....	3
1.1 Eierskapsmeldingen er hjemlet i ny kommunelov.....	3
1.2 Eierskapsmeldingens oppbygging	4
2. Grunnleggende om eierskap.....	5
2.1 Motiver for eierskap	5
2.2 Utfordringer og fordeler med selskapsorganisering og interkommunalt samarbeid.....	6
2.3 Etablering av selskap og valg av selskapsform	6
2.4 Selskapsformer og alternative samarbeidsformer	7
3. Våre eierskapsprinsipper	11
3.1 Prinsipper for samfunnsansvar og etterlevelse	11
3.2 Smøla kommune sin eierpolitikk	12
3.3 Prinsipper for god eierstyring.....	13
4. Praktisk håndtering av kommunens eierskap og samarbeid	15
4.1 Kommunestyret er øverste myndighet	15
4.2 Kontrollutvalget	15
4.3 Eierrepresentantene	16
4.4 Kommunedirektøren.....	17
4.5 Eiermøter – en uformell arena.....	17
4.6 Selskapsspesifikke eierstrategier.....	17
4.7 Saker av prinsipiell karakter	18
4.8 Rapportering	18

SMØLA KOMMUNES EIERSKAPSMELDING

- Denne Del 1 av eierskapsmeldingen erstatter forrige eierskapsmelding som ble vedtatt den 27.09.2018 i kommunestyresak 37/18.

DEL 1 EIERSKAPSPOLITIKK OG -PRINSIPPER

1. Innledning

Smøla kommune har verdier gjennom eierskap i ulike selskaper. I tillegg har kommunen valgt å utføre tjenesteyting til kommunens innbyggere og virksomheter gjennom forskjellige interkommunale samarbeidsløsninger. Kommunen har også valgt å delta i forskjellige samarbeid og selskaper for å løse politiske målsettinger.

Eierskapsmeldingen skal gi en oversikt over kommunens eierskap i selskaper og deltakelse i samarbeid. Den skal videre gi prinsipper og rammer for deltakelsen, styringen og kontrollen med disse. Til sammen skal dette gi en bevissthet over eierskapet og formålet med dette. Og gjøre kommunen i stand til å utøve et godt eierskap gjennom en god politisk prosess.

Videre er formålet med meldingen:

- Sikre helhetlig politisk styring av kommunens eierinteresser
- Fremme åpenhet knyttet til kommunens eierskap
- Bidra til aktiv eierstyring av kommunalt eide selskaper
- Bidra til samfunnsansvarlig eierskap
- Bidra til klargjøring av roller og ansvar
- Bidra til strategisk, målrettet og forutsigbar eierutøvelse til beste for kommunens innbyggere, kommunen selv og kommunens selskaper
- Legge grunnlag for utvikling av selskapene i tråd med eiers interesser
- Gi en oversikt over og vurdering av kommunes ulike selskaper og selskapsformer

1.1 Eierskapsmeldingen er hjemlet i ny kommunelov

Kommuneloven har hjemlet kravene til eierskapsmeldingen i §26-1:

«Kommuner og fylkeskommuner skal minst én gang i valgperioden utarbeide en eierskapsmelding som skal vedtas av kommunestyret eller fylkestinget selv.

Eierskapsmeldingen skal inneholde

- a) kommunens eller fylkeskommunens prinsipper for eierstyring
- b) en oversikt over selskaper, kommunale eller fylkeskommunale foretak og andre virksomheter som kommunen eller fylkeskommunen har eierinteresser eller tilsvarende interesser i

- c) kommunens eller fylkeskommunens formål med sine eierinteresser eller tilsvarende interesser i virksomhetene nevnt i bokstav b».

Paragrafen gir et minimumskrav til at eierskapsmeldingen skal inneholde:

- Prinsipper for eierstyringen
- Oversikt over eierinteresser
- Formålet med eierinteressene

1.2 Eierskapsmeldingens oppbygging

Eierskapsmelding består av to deler:

- ***Del 1 Eierskapspolitikk og -prinsipper***
Delen skal dekke bokstav a) i lovparagrafen, dvs. prinsipper og generelle føringer
- ***Del 2 Selskapsdelen***
Delen skal dekke bokstav b) og c) i loven, dvs. oversikt og formål med det enkelte eierskap

2. Grunnleggende om eierskap

2.1 Motiver for eierskap

Kommunens primære oppgaver, ansvar og roller framgår av kommuneloven og en rekke særlover. For innbyggerne og lokalsamfunnet er det hvordan kommunen løser sine primæroppgaver som er avgjørende for kommunens omdømme.

De fleste oppgaver løses gjennom den tradisjonelle kommunale organisasjonen. Kommuneloven åpner imidlertid for en rekke ulike samarbeidsløsninger for å kunne løse de forskjellige oppgavene. Dette kan være løsninger som vurderes som mer effektive, strategiske eller nødvendige ut fra kommunens rammebetingelser eller bevisste politiske valg.

Kommunen skal ha stort fokus på kjerneoppgavene knyttet til tjenesteproduksjon innen oppvekst, helse, kultur og infrastruktur. Samtidig skal kommunen være den sentrale, lokale samfunnsutvikler.

Kommunen medvirker til samfunnsutvikling både ved utøvelse av myndighet, men også som initiativtaker og drivkraft i ulike sammenhenger. Mange av disse oppgavene kan eller vil være naturlige å utføre i samarbeid med andre, og da gjerne i formelle samarbeidsstrukturer slik som selskaper eller interkommunale samarbeid.

Det vil være kommunestyret som vurderer og beslutter hvilke samarbeid og selskaper kommunen skal engasjere seg i. Og med det hvilke oppgaver som skal løses i egen regi og hvilke som skal løses i samarbeid med andre.

Motivene kan grupperes etter følgende og gjerne være kombinasjoner av disse:

Effektiv tjenesteproduksjon

Selskap og samarbeid som skal bidra til faglig god og effektiv tjenesteproduksjon. Ofte for å løse oppgaver som er for krevende eller lite effektive å løse for kommunen alene.

Samfunnsøkonomisk

Selskap og samarbeid hvor en større samfunnsøkonomisk nytte kan oppnås framfor å løse oppgavene i egen regi.

Politisk

Hovedmålsettingen her vil være å oppnå politisk innflytelse eller politiske mål for kommunen.

Regionalpolitisk posisjonering

En variant av den politiske målsettingen, der styrking av regionen er målsettingen. Gjerne for å kunne utløse sentrale offentlige midler eller prioriteringer.

Finansielt

Eierskap der mulighet for økonomisk avkastning og begrensnings av økonomisk risiko er hovedmotiv. Formålet er naturlig for selskap som er forretningsmessig orientert og der bedriftsøkonomiske kriterier for lønnsomhet er selskapets hovedmålsetting.

Eierskapene til Smøla kommune er i hovedsak knyttet til kommunale eller interkommunale selskaper. Kommunens eierstrategi er her effektivisering av tjenesteproduksjon, samfunnsøkonomisk, politisk eller regionalpolitisk motivert. Motiv for eierskap vil sjeldent være finansielt motivert, særlig hvis det heller ikke har sammenheng med kommunens kjernevirksomhet.

Motiv for eierskap må vurderes med bakgrunn i dette for de saker som er aktuelle.

2.2 utfordringer og fordeler med selskapsorganisering og interkommunalt samarbeid

For virksomheter med hovedvekt på bedriftsøkonomisk drift vil en selskapsorganisering være en klar fordel. Dette vil gi klare ansvarslinjer, fokus på formålet, klar avgrensning til øvrig virksomhet, redusert risiko for eier og enklere identifisering av avkastning.

For en mindre kommune vil et samarbeid eller en selskapsorganisering kunne ha klare fordeler med hensyn til å få ut stordriftsfordeler med lavere enhetskostnader, få rekruttert kompetanse og etablert et tilstrekkelig stort fagmiljø og med det løse spesialiserte oppgaver. I noen grad kan distanse til lokale forhold være en fordel. I andre sammenhenger kan det å delta i et slikt fellesskap kunne hjelpe nabokommuner som har disse utfordringene og med det skape et styrket samhold i regionen.

En selskapsdannelse eller et interkommunalt samarbeid vil svekke den direkte folkevalgte styringen av aktiviteten. Dette vil da måtte løses gjennom indirekte styring i form av aktivt eierskap, styringssignaler og eierskapsprinsipper. Mange samarbeid vil imidlertid ha et stort preg av administrativ aktivitet eller med gitte rammebetingelser som ikke gir stort politisk handlingsrom.

En annen utfordring med større selskapsdannelser og samarbeid kan være at lokale kompetansearbeidsplasser gradvis kan forsvinne, bli effektivisert bort og gjennom det svekke lokalsamfunnet på sikt. Men det kan også ha motsatt effekt og være med å sikre lokal forankring som alternativ til å disse funksjonene flyttes til mer sentrale strøk.

Rekruttering av riktig kompetanse har de siste årene vært en utfordring for kommunen, og da kan samarbeid være en løsning for noen typer tjenesteproduksjon.

2.3 Etablering av selskap og valg av selskapsform

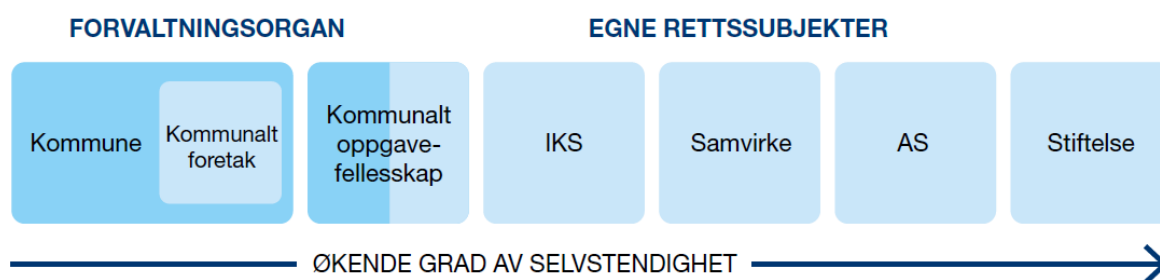
Valg av selskapsform påvirker muligheten for politisk styring og kontroll. Kommunen står i prinsippet fritt til selv å velge selskapsform, såfremt det ikke følger avgrensninger i lover og forskrifter for oppgaveområdet. Virksomhetens formål og karakter er avgjørende kriterier ved valg av selskapsform. Kommunen skal som eier påse at selskapsformen er tilpasset styringsbehovet samt oppgavene og funksjonen selskapet skal ivareta.

Kommunen skal i forkant av en selskapsetablering analysere hvilke muligheter og begrensninger kommunen står overfor dersom det etableres et selskap eller et interkommunalt samarbeid framfor en mer tradisjonell kommunal organisering. En slik analyse vil avklare hvilke mål som kan oppnås ved en selskapsorganisering og synliggjøre tilhørende begrensninger knyttet til styring og kontroll av virksomheten. Analysen vil styrke både beslutningsgrunnlaget ved selskapsetableringer og danne et grunnlag for valg av formålstjenlig selskapsform. En tilsvarende analyse skal ligge til grunn for omdanning av etablerte selskaper til nye selskaps- og organisasjonsformer eller tilbakeføring av virksomhet til kommunen som rettssubjekt.

2.4 Selskapsformer og alternative samarbeidsformer

Kommunene har stor frihet til å organisere tjenestene slik de finner det hensiktsmessig og med det også å velge hvilken selskapsdannelse eller samarbeidsform som er mest formålstjenlig sett opp mot motivene for denne. Det må dermed gjøres en rekke avveininger knyttet til:

- Muligheter for politisk styring og med det muligheter for innretning av aktivt og strategisk eierskap, samt reelle styring gjennom representasjonsmodeller
- Hvilke forpliktelser kommunen påtar seg økonomisk
- Økonomisk, markedsmessig, miljømessig og samfunnssikkerhetsmessig risiko, kvalitet og kvantitet av den kommunale tjenesten og forholdet til tjenestemottakerne /innbyggerne
- Selskapets selvstendighet og handlefrihet kontra det å beholde egen beslutningsmyndighet om prioriteringer av ressursbruk
- Fleksibilitet mht eiersammensetning og samarbeid med andre
- Forholdet til forvaltningslov, offentlighetslov og annen lovgiving
- Skatte- og avgiftsmessige forhold
- Anskaffelsesregelverket
- Arbeidsgiverpolitikk

Kommunale foretak (KF)

Kommunale foretak (KF) er en del av kommunen som rettssubjekt og hjemlet i kommuneloven kapittel 9. Kommunestyret er øverste myndighet. Det fastsetter vedtekter og velger styre. Foretaket ledes av et styre som utøver sin myndighet ihht vedtektene og delegeringer fra kommunestyret. Organisasjonsformen benyttes både til forretningsmessige og forvaltningsmessige formål, bl.a. for å gi en mer selvstendig organisering av kommunale oppgaver.

Vertskommunesamarbeid

Kommunelovens kapittel 20 åpner for to typer vertskommunesamarbeid. Administrativt samarbeid hvor en kommune overtar oppgaver for en eller flere andre kommuner, og hvor vertskommunen treffer avgjørelser etter delegert myndighet fra samarbeidskommunen.

Det andre alternativet er vertskommunesamarbeid med felles folkevalgt nemnd. I dette tilfelle oppretter de samarbeidende kommuner et myndighetsorgan som har myndighet på vegne av de samarbeidende kommuner.

Samarbeidet er avtalebasert. Overføring av myndighet innebærer ikke overføring av ansvar, slik at ansvaret fremdeles ligger på samarbeidskommunen.

Vertskommunesamarbeid kan avtales mellom to eller flere kommuner. Avtale inngås av kommunestyret, og endringer i avtalen må skje ved vedtak i kommunestyret. Avtale om vertskommunesamarbeid må være skriftlig, og loven setter minstekrav til innhold i avtalen.

Vertskommunesamarbeidet kan oppløses umiddelbart ved enighet. For øvrig kan den enkelte deltaker med ett års varsel si opp sitt deltakerforhold hvis ikke annet er avtalt.

Et vertskommunesamarbeid vil ikke være egen juridisk person, men være en del av vertskommunen som rettssubjekt.

Administrativt vertskommunesamarbeid kan gjelde enkeltsaker eller saker som ikke er av prinsipiell betydning. Dette er å oppfatte som en delegasjonssperre, dvs. at ønsker man å overføre saker av prinsipiell betydning må man velge annen samarbeidsform enn administrativt vertskommunesamarbeid.

Vertskommunesamarbeid med folkevalgt nemnd vil være aktuelt når myndighet i saker av prinsipiell betydning overlates til vertskommunesamarbeidet. Folkevalgte organer i vertskommunen har ikke instruksjons- eller omgjøringsmyndighet ved slik delegasjon.

Kommunalt oppgavefellesskap

Etter kommuneloven kapittel 19 kan to eller flere kommuner treffe vedtak om sammen å opprette et kommunalt oppgavefellesskap for å løse felles oppgaver.

Oppgavefellesskap kan både benyttes til enkle og mer omfattende samarbeid, både lovpålagte og ikke-lovpålagte oppgaver.

Oppgavefellesskap kan ikke tildeles myndighet til å treffe vedtak som generelt eller konkret er bestemmende for rettigheter eller plikter til private personer.

Kommunalt oppgavefellesskap er best egnet når tradisjonelle, kommunale oppgaver som ikke er av forretningsmessig karakter skal løses i samarbeid mellom flere kommuner.

Interkommunale selskaper (IKS)

Et interkommunalt selskap er opprettet etter lov om interkommunale selskaper og er et eget juridisk subjekt. Det kan bare eies av kommuner, fylkeskommuner eller andre interkommunale selskaper. Eierne har samlet sett et ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser.

Deltakerkommunene eller fylkene utøver eierstyring gjennom sine valgte medlemmer i representantskapet som er selskapets øverste myndighet. Det skal etableres en skriftlig selskapsavtale mellom eierne som legger rammene for selskapets virksomhet. Det enkelte kommunestyre har instruksjonsrett overfor sine medlemmer i representantskapet.

Selve forvaltningen av selskapet ligger imidlertid hos styret og daglig leder. Med «forvaltningen av selskapet» menes at styret skal lede selskapets virksomhet i vid forstand, herunder at styret har ansvaret for at de verdier deltakerne har lagt i selskapet anvendes i samsvaret med formålet.

Representantskapet velger styret. Styret skal ha minst tre medlemmer, og omfattes av kravet om balansert kjønnsrepresentasjon. Daglig leder eller medlemmer av representantskapet kan ikke være medlem av styret.

Representantskapet som eierorgan utøver kontroll over styret på flere måter:

- bestemmer sammensetningen på styret

- kan instruere styret og omgjøre beslutninger
- kan gjennom selskapsavtalen fastslå at nærmere angitte saker må godkjennes i representantskapet

Et IKS er egnet for visse lovpålagte oppgaver der det kan være økonomisk eller strategisk hensiktsmessig å løse dette i et kommunalt samarbeid.

Myndighets- og forvaltningsoppgaver vil kreve overføring av myndighet dersom oppgavene legges til et IKS. Særlovgivning kan sette begrensinger som gjør at kommunestyret ikke kan delegere myndighet. Vurderinger må gjøres i forhold til at selskapet er eget rettssubjekt.

Interkommunale Politiske Råd (IPR)

Etter kommuneloven kapittel 18 kan to eller flere kommuner og evt fylkeskommuner treffe vedtak om sammen å opprette et interkommunalt politisk råd. Denne samarbeidsformen har blitt brukt til å organisere regionråd ihht ny kommunelov.

Normalt kan ikke IPR gis vedtaksmyndighet eller produsere tjenester. Behandlinger i rådet vil dermed i stor grad dreie seg om drøftinger og anbefalinger vedrørende ulike satsinger og tiltak, samt felles initiativ i regionen som omfattes av IPR'et. Men det kan også gis myndighet til å forvalte felles tilskuddsordninger.

Samvirkeforetak (SA)

Kommuner kan også delta i samvirkeforetak. Det er lov om samvirkeforetak som regulerer denne organisasjonsformen.

Samvirkeforetak har trekk både fra aksjeselskaps- og foreningsformen, men skiller seg likevel klart fra begge disse organisasjonsformene. I motsetning til i aksjeselskapet, der eierinteressene i prinsippet primært er knyttet til kapitalavkastningen, er eierinteressene i samvirkeselskapet knyttet til bruken av selskapets varer og tjenester. Medlemmene har ved sitt medlemskap direkte nytte av den virksomheten som drives, og hovedformålet er å fremme medlemmenes økonomiske interesser. Samvirkeforetak eies av medlemmene og foretaket forvaltes av styret i tråd med vedtektene, mens daglig leder har ansvaret for den daglige driften av virksomheten.

Samvirkeforetak har ikke fritt omsettelige eierandeler. Utgangspunktet er likevel at de som kan få sine økonomiske interesser ivaretatt av et samvirkeforetak, har rett til å bli medlem av foretaket ved innmelding. Foretaket kan bare nekte medlemskap dersom det er saklig grunn for det. På årsmøtet, samvirkets øverste organ, fattes beslutninger som hovedregel ut fra prinsippet om ett medlem, én stemme.

Aksjeselskap (AS)

Et aksjeselskap kan eies av en kommune alene, sammen med andre kommuner, fylkeskommuner eller private rettssubjekter. Det er aksjeloven som regulerer denne organisasjonsformen.

I et AS har eierne begrenset økonomisk risiko for selskapets økonomiske forpliktelser. Selskapets øverste eierorgan er generalforsamlingen. Gjennom generalforsamlingen, utøver eierne den øverste myndigheten i selskapet. Her kan eierne gjennom vedtekter, instruksjer og andre generalforsamlingsvedtak fastsette rammer og gi nærmere regler for styret og daglig leder. Det er generalforsamlingen som velger styret.

Selskapet ledes av styret og en daglig leder. Styret har det overordnede ansvaret for at selskapet drives i samsvar med eiernes formål, selskapsvedtektene og eventuelle instruksjer fra eier, og innenfor rammen av lovverket. Styret har også en viktig funksjon for å sikre strategisk planlegging for selskapet. Daglig leder skal forholde seg til de pålegg og retningslinjer som styret har gitt.

Selskapsformen er egnet når det offentlige ønsker samarbeid med private aktører, og vil begrense sin økonomiske risiko. AS kan også være egnet når kommunen, alene eller sammen med andre kommuner, ønsker å etablere et nærings- eller industrielt samarbeid og samtidig begrense den økonomiske risikoen.

Selskapsformen innebærer altså fleksibilitet på eiersiden. AS-formen må brukes når andre enn kommuner skal delta, eller når kommunen ønsker reell ansvarsbegrensning. Ved valg av denne selskapsformen vil den politiske innflytelsen være svakere enn i et IKS. Selskapets eiere får ikke fritt over selskapets inntekter og formue.

Forhold som gjelder aksjeeierne seg imellom, reguleres med egen aksjonæravtale

Stiftelser

Kommuner kan også opprette stiftelser. Det er lov om stiftelser som regulerer denne organisasjonsformen.

En stiftelse er et selvstendig rettssubjekt og etableres gjerne for å ivareta et bestemt formål. Stiftelsens styre skal ivareta dette formålet uten å se hen til andre interesser. Som oppretter av en stiftelse kan kommunen dermed ikke utøve direkte styring over stiftelsens virksomhet eller gjøre krav på andel i stiftelsens overskudd. Oppretteren kan heller ikke løse opp stiftelsen. Organisering gjennom å opprette en stiftelse gjør virksomheten helt uavhengig av kommunen. Men stifter har uttalerett ved eventuelle endringer av en stiftelses vedtekter og formål.

3. Våre eierskapsprinsipper

3.1 Prinsipper for samfunnsansvar og etterlevelse

Selskap og samarbeid som Smøla kommune har eierskap i skal ta et klart samfunns- og miljøansvar. Det forutsettes at alle selskaper og samarbeid utvikler klare holdninger knyttet til etikk, forebygging av korrupsjon, miljø, likestilling og integrering.

Slike virksomheter har en viktig samfunnsrolle og påvirker samfunnsutviklingen og nærmiljøet der de opererer, og det er viktig at dette reflekteres i både styring og ledelse.

Når det gjelder aksjeselskapene og de interkommunale selskapene forutsettes det at styrene har innarbeidet samfunnsansvar, og at dette er integrert i selskapets virksomhet og strategier.

Arbeidsgiverpolitikk

Smøla kommunes arbeidsgiverpolitikk handler om en forventning om aktiv medvirkning fra alle medarbeidere. Arbeidsgiverpolitikken og personalhåndboken har regler om og føringer for gjennomføring av konkrete tiltak innen HMS, lønnspolitikk, rekruttering, lederutvikling, kompetanseutvikling m.m. Kommunen har blant annet utviklet rutiner for varsling av kritikkverdige forhold. Kommunen forutsetter at selskaper vi eier og samarbeid vi er deltakere i har en arbeidsgiverpolitikk som i hovedtrekk bygger på de samme prinsipper som kommunens egne retningslinjer.

Miljø

Smøla kommune forventer at selskapene og samarbeidene tar miljøansvar. Selskapenes arbeid med miljøspørsmål må skje systematisk og dekke hele verdikjeden i virksomheten. Mål, gjennomføring og evaluering av miljøarbeidet må være klart angitt og tydelig kommunisert. Det er ønskelig at selskap er miljøsertifisert ihht bransjestandard.

Etikk

Kommunens etiske retningslinjer uttrykker etiske normer for ansatte og folkevalgte i Smøla kommune. Kommunen forventer at de selskap kommunen har eierinteresser i og samarbeid som kommunen er deltakere i har utarbeidet etiske retningslinjer for egne ansatte og tillitsvalgte.

Korrupsjon

Smøla kommune forventer at selskaper kommunen har eierandel i og samarbeid vi er deltaker i har nulltoleranse for korrupsjon.

Skattepraksis

Det er viktig å sikre at selskapene, samt eventuelle datterselskap av selskaper som kommunen har direkte eierskap i, praktiserer en god skattepraksis, og ikke bidrar til å uthule skattegrunnlaget i Norge eller i andre land. Dette bør tas inn i selskapenes eller foretakenes etiske retningslinjer.

Arbeidslivskriminalitet

Alle selskaper og samarbeid skal ta forholdsregler for å hindre arbeidslivskriminalitet. Å tillate useriøse aktører og kriminalitet i slike kontrakter har store negative samfunnsmessige konsekvenser. Arbeidslivskriminalitet undergraver rettferdig konkurranse og arbeidstakernes rettigheter.

Smøla kommune stiller derfor krav om seriøsitet fra alle leverandører i alle kommunens anskaffelser. Seriøsitetsbestemmelsene omhandler krav til lønns- og arbeidsvilkår, HMS- krav, krav om faglærte

håndverkere og lærlinger i prosjektene, sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA), begrensninger i adgangen til bruk av underleverandører mv. Bestemmelsene sikrer også adgang til kontroll og revisjon av at kravene etterleves. Smøla kommune forventer at selskaper og samarbeid vi er deltakere i har klare holdninger og retningslinjer til arbeidslivskriminalitet som samsvarer med kommunens egne krav.

3.2 Smøla kommune sin eierpolitikk

Eierpolitikken utgjør rammeverket for kommunens eierstyring og rulleres hvert 4. år. Kommunens eierpolitikk omfatter alle overordnede prinsipper, retningslinjer og strategier som regulerer kommunens styring og kontroll med eierskapene. I eierpolitikken inngår også retningslinjer og strategier som er spesifikke for den enkelte selskapsform og det enkelte selskap.

Som eier/medeier har kommunen gode muligheter til å påvirke selskapene og sikre at disse drives i tråd med kommunens eierskapsprinsipper. Hvor stort gjennomslag kommunen får avhenger både av hvor stor eierandel kommunen har og muligheter for å få tilslutning fra øvrige eiere.

Smøla kommune skiller mellom rollene - legitimitet

Smøla kommune ivaretar en rekke roller overfor de kommunale selskapene. Kommunen kan være både eier, kunde og myndighetsutøver. Kommunen skal opptre ryddig og skille mellom rollene for å ha legitimitet og troverdighet i utøvelsen av hver rolle.

Smøla kommune skal være en aktiv, forutsigbar og langsiktig eier

Kommunen arbeider kontinuerlig for å profesjonalisere forvaltningen av eierinteressene sine gjennom å videreutvikle kommunens eierpolitikk. Eierpolitikken stiller krav til kommunens eieroppfølging. Eierpolitikken sikrer at kommunen opptre som en aktiv, forutsigbar og langsiktig eier overfor selskapene.

Smøla kommune skal som hovedregel være en langsiktig eier. De ulike eierskap skal likevel evalueres fortløpende med tanke om disse tjener formålet. Og dermed om det er aktuelt med avhending eller avvikling.

Virksomheten styres indirekte gjennom selskapenes eierorgan

Utskilling av kommunal virksomhet gjennom selskaps- og samarbeidsorganisering medfører at kommunestyret ikke lengre utøver direkte styring og kontroll overfor virksomheten. Virksomheten styres indirekte gjennom selskapenes eierorgan. For å forhindre at for mye beslutningsmyndighet og kontroll overføres fra folkevalgte organ til selskapsorgan, er det formålstjenlig å utvikle en tydelig eierpolitikk. Eierpolitikken stiller krav til selskapenes virksomhet.

Selskapsspesifikke eierstrategier

For eierskapene som er av vesentlig betydning for kommunen skal det lages selskapsspesifikke eierstrategier som uttrykker kommunens mål med eierskapet og forventninger til selskapets virksomhet. Eierpolitikken skal på denne måten bidra til å sikre at kommunen realiserer målene som ligger til grunn for eierskapet. Disse spesifikke strategiene bør om mulig også nedfelles i selskaps- og samarbeidsavtaler.

3.3 Prinsipper for god eierstyring

Prinsippene skal bidra til god og effektiv forvaltning og utvikling av selskaper der kommunen har eierinteresser og i samarbeid der kommunen er deltaker, samt gi tydelige styringssignaler i samsvar med målsettinger og strategier kommunen har for sitt eierskap.

Prinsippene supplerer gjeldende lovgivning på området samt spesielle bestemmelser om eierstyring fastsatt for det enkelte selskap i vedtekter, aksjonæravtale med videre.

Prinsippene tar utgangspunkt i KS sine anbefalinger om eierskap, selskapsledelse og kontroll (2020).

1. Vurdering og valg av selskapsform

Smøla kommune skal sørge for en selskaps- og samarbeidsform som er tilpasset selskapets/samarbeidets formål, eierstyringsbehov, effektivitet, kostnadsnivå, samfunnsansvar, hensynet til innsyn, markedsforhold og aktuelt lovverk.

2. Skille mellom skjermet virksomhet og virksomhet i markedsmessig konkurranse

Smøla kommune skal påse at selskaper som opererer i et marked i konkurranse med andre aktører i tillegg til monopolvirksomhet, som hovedregel skiller ut den markedsrettede delen av virksomheten for å unngå rolleblending.

3. God kunnskap til folkevalgte om eierskap

Smøla kommune skal som en del av sitt folkevalgtprogram gjennomføre opplæring innen eierstyring.

4. Utarbeidelse av eierskapsmeldinger

Smøla kommunestyre fastsetter i starten av hver ny valgperiode overordnede prinsipper for sitt eierskap ved å utarbeide en revidert eierskapsmelding. I tillegg til lovkravet i §26-1 i kommuneloven skal behandlingen legge grunnlaget for en evaluering og vurdering av kommunens eierskap.

5. Utarbeidelse og revidering av styringsdokumenter

Ved endringer i eierskapsprinsipper eller strategier skal kommunen sørge for å oppdatere og endre styringsdokumentene og avtalene som regulerer styringen av selskapene.

6. Eiermøter

Et eiermøte er et møte mellom politiske og administrative representanter fra kommunen som eier og representanter fra styret og ledelsen for selskapet. I Smøla kommune skal det jevnlig gjennomføres uformelle eiermøter med de mest sentrale selskapene for å bidra til god eierstyring og kommunikasjon med disse.

7. Eierorganets sammensetning og funksjon

I Smøla kommune sine eierskap - og avhengig av selskapets formål, er hovedregel at kommunestyret oppnevner ordfører eller andre sentrale folkevalgte som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Eierstyring skal utøves innenfor rammen av kommunestyrets vedtak.

8. Innkallingsfrist for generalforsamlinger og representantskapsmøter skal vedtektsfestes

For de formelle eierorganene som generalforsamling eller representantskap er det styret som kaller inn til møtene. Smøla kommune skal arbeide for å vedtektsfeste innkallingsfrister som tar hensyn til kommunens behov avklaring og saksbehandling i forkant av eiermøtet.

9. Sammensetning av styrende organer

Smøla kommune skal gjennom eierorganene bidra til at styrene tilpasses det enkelte selskapets formål og virksomhet. Det skal vurderes habilitet og sikres relevant kompetanse i styrene. Et styreverv er et personlig verv og et styremedlem representerer ikke de enkelte eiere, men skal ivareta selskapets interesser til beste for alle eiere. Det enkelte styre bør utarbeide en plan for sitt arbeid og redegjøre for selskapets styring og ledelse i en årsrapport. Selskapene bør også etablere rutiner for håndtering av habilitetskonflikter. Smøla kommune forventer at selskapene sørger for registrering av endringer i roller til Enhetsregisteret så snart som mulig etter beslutning.

10. Bruk av valgkomiteer

Smøla kommune skal gjennom eierorganene arbeide for å vedtektsfeste bruk av valgkomiteer som innstiller til styrevalg og godtgjørelser, samt at det utarbeides retningslinjer for disse.

11. Kjønnsmessig balanse

I Smøla kommune sine eierskap, skal eierorganet, uavhengig av organisasjonsform, ha en balansert kjønnsrepresentasjon, også der dette ikke er lovfestet. Smøla kommune skal videre bidra til balansert kjønnsrepresentasjon i selskapenes styre.

12. Arbeidsgivertilhørighet i selvstendige rettssubjekter

Smøla kommunestyre anbefaler at selskapene, som er selvstendige rettssubjekter, søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon.

13. Utøvelse av tilsyn og kontroll

Smøla kommunestyre har både et tilsyns- og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterleves og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollutvalget er kommunestyrets utøvende organ for dette ansvaret.

14. Meroffentlighet

Det skal være åpenhet knyttet til Smøla kommunes eierskap og til selskapenes virksomhet basert på prinsippet om meroffentlighet. Unntatt er virksomheter som driver i direkte konkurranse med og på samme vilkår som private, jfr offentleglova § 2.

15. Lojalitet

Smøla kommunestyre forventer at selskapet/samarbeidet opptrer lojalt i forhold til den øvrig kommunal virksomhet. Med dette menes i forhold til kommunal saksbehandling, innkreving av kommunale avgifter, eiendomsskatt m.m. Kommunestyret forventer også lojalitet i forhold til kommunens andre eierskap.

16. Forventning til omdømmebygging

Smøla kommunestyre forventer at selskapene og samarbeidene støtter opp om kommunens omdømme på en positiv måte.

4. Praktisk håndtering av kommunens eierskap og samarbeid

4.1 Kommunestyret er øverste myndighet

Den politiske eieroppfølgingen blir utført av kommunestyret, som er kommunens øverste myndighet.

Den direkte eierstyringen skal utøves gjennom eierorganene og være politisk forankret. Konsekvensen av dette er at den politiske debatten og vedtak om hvordan kommunen som eier skal forholde seg til selskapene, skal skje i kommunestyret.

Kommunestyret vil som eier av et selskap utøve *indirekte styring* gjennom å oppnevne kommunens representanter til eierorganet og videre instruere og legge føringer for representantenes stemmegivning i eierorganet.

Eierorganets oppgaver, ansvar og myndighet følger mellom annet av formålet med virksomheten, prinsippene i eierskapsmeldingen og den valgte selskapsformen.

Kommunestyrets oppgave og ansvar

- Fatte vedtak om etablering og avvikling av selskaper og samarbeid
- Oppnevne representanter til eierorganene
- Utforme kommunens prinsipper og andre bestemmelser som inngår i eierpolitikken
- Føre tilsyn og kontroll med forvaltningen av eierinteressene
- Opprettholde og ivareta dialogen mellom kommunen og selskapene gjennom rapportering fra møter i eierorganene og eiermøter, samt orienteringer fra selskapene direkte i kommunestyret
- Se til at rapporteringen/møtene gjennomføres etter egen plan, slik at de vesentlige eierskapene blir gjenstand for behandling minimum en gang i løpet av valgperioden.

4.2 Kontrollutvalget

Eierstyring innebærer også kontroll med det enkelte selskap og samarbeid. På vegne av kommunestyret utøver kontrollutvalget selskapskontroll. Dette er bl.a. hjemlet i kommunelovens §23-2:

«Kontrollutvalget skal påse at [...]

d) det føres kontroll med forvaltningen av kommunenes [...] eierinteresser i selskaper mv. (eierskapskontroll)»

Dette er ytterligere presisert i § 23-4:

«Eierskapskontroll innebærer å kontrollere om den som utøver kommunens [...] eierinteresser, gjør dette i samsvar med lover og forskrifter, kommunestyrets [...] vedtak og anerkjente prinsipper for eierstyring.»

I denne sammenheng vil kommunestyrets vedtatte eierskapsmelding utgjøre *«kommunestyrets vedtak og anerkjente prinsipper for eierstyring»* i tillegg til egne særskilte saker om det enkelte selskap eller samarbeid.

Kommunelovens § 23-6 omhandler kontrollutvalgets muligheter og fullmakter knyttet til innsyn og undersøkelser i selskaper og samarbeid:

Kontrollutvalget kan kreve de opplysningene som er nødvendige for å gjennomføre sin kontroll, fra

- a) interkommunale selskaper etter IKS-loven*
- b) interkommunale politiske råd*
- c) kommunale oppgavefellesskap*
- d) aksjeselskap der en kommune eller fylkeskommune alene eller sammen med andre kommuner, fylkeskommuner eller interkommunale selskaper direkte eller indirekte eier alle aksjer.*

Opplysningene etter første ledd kan kreves fra virksomhetens daglige leder, styret og den valgte revisoren for selskapet.

Kontrollutvalget kan foreta undersøkelser i virksomheten hvis det er nødvendig.

Kommunestyret og fylkestinget kan fastsette regler om kontrollutvalgets kontroll med forvaltningen av kommunens eller fylkeskommunens interesser i selskaper som er nevnt i første ledd, og om hvilke dokumenter mv. som skal sendes til kontrollutvalget.

Kontrollutvalget skal varsles om møter i generalforsamling, representantskap og tilsvarende organer og har rett til å være til stede i disse møtene.

Kontrollutvalgets innsynsrett og rett til å foreta undersøkelser etter første og andre ledd gjelder på tilsvarende måte overfor andre virksomheter som utfører oppgaver på vegne av kommunen eller fylkeskommunen. Innsynet og undersøkelsene skal imidlertid bare omfatte det som er nødvendig for å undersøke om kontrakten blir oppfylt.

Ansaret for varsling til kontrollutvalget om møter i generalforsamling, representantskap og tilsvarende organer er kommunens ansvar og skjer gjennom å sikre at disse legges ut i kommunens postliste.

4.3 Eierrepresentantene

Kommunestyret oppnevner kommunens representanter i selskapenes eierorganer. Disse benevnes som eierrepresentanter.

I aksjeselskaper er det normalt ordfører som stiller som kommunens eierrepresentant i generalforsamlingen, såfremt kommunestyret ikke har valgt andre eierrepresentanter. Ordfører kan delegere denne rollen til varaordfører eller andre.

I representantskaper i IKS og kommunale samarbeid utnevner kommunestyret folkevalgte eierrepresentanter. Disse bør normalt velges blant faste medlemmer i kommunestyret.

Eierrepresentantenes oppgaver og ansvar

- Ivareta kommunens eierinteresser
- Utøve sin rolle innenfor vedtatte føringer fra kommunestyret
- Delta på møter i eierorgan og eiermøter
- Avgi stemme i eierorganene i henhold til vedtak fattet i kommunestyret og i henhold til eierskapsmeldingens føringer

4.4 Kommunedirektøren

Kommunedirektøren har ikke en formell rolle i eierstyringen av de kommunalt eide selskapene. Men kommunedirektøren er ansvarlig for å etablere administrative rutiner rundt eierskapet og legge til rette for den politiske eierstyringen av selskapene. I dette ligger bl.a.:

- Saksbehandle og tilrettelegge for god oppfølging av eierskapene
- Ivareta dialog mellom kommunen og selskaper/samarbeid
- Videreutvikle kommunens eierpolitikk
- Utarbeide rapportering knyttet til kommunens eierportefølje
- Sørge for journalføring og arkivering av relevant dokumentasjon
- Legge til rette for opplæring av eierrepresentantene ved behov
- Bistå ordfører og kommunens øvrige eierrepresentanter i å utøve eierstyring på vegne av kommunen og således sikre at beslutninger fra eier blir fattet i generalforsamling/representantskap.

Kommunedirektøren har ansvar for oppfølging av administrative vertskommunesamarbeid og samarbeidsavtaler. I dette ligger bl.a.:

- Sørge for at de avtalte samarbeidsfora fungerer som forutsatt og at kommunen deltar med relevante representanter i disse
- Følge opp at formålet med samarbeidet ivaretas, at tjenesteleveransene er ihht samarbeidsavtalen og at disse utvikles ihht lovkrav og relevante retningslinjer og standarder
- Sørge for rapportering av tjenesteleveransen og økonomi til relevante politiske utvalg
- Ta initiativ til endringer i samarbeidet hvis det anses nødvendig.

I de samarbeid Smøla kommune er vertskommune har kommunedirektøren ansvar for gjennomføring av samarbeidsavtalen, organisering av virksomheten og rapportering til de andre partene i avtalen.

4.5 Eiermøter – en uformell arena

Eierskap utøves og eierbeslutninger fattes i de formelle eierorganene. Selskapene kan imidlertid ha behov for å varsle og informere eierne om saker av betydning for eierskapet, og eierne kan ha behov for å forberede saker i forkant av generalforsamling/ representantskapsmøte. Eiermøtene vil være en uformell arena for avklaringer, samordning og informasjonsutveksling som eier-representanten bør delta på. Det skal utarbeides et referat fra slike eiermøter.

4.6 Selskapsspesifikke eierstrategier

Utarbeiding av eierstrategi er en forutsetning for aktiv eierstyring. For noen sentrale eierskap er det naturlig å utarbeide selskapsspesifikke strategier. Dette gjelder eierskap der eierandelen tilsier at kommunen kan og bør være en aktiv eier.

Eierstrategiene skal supplere øvrige prinsipper for eierstyring med retningslinjer som er tilpasset selskapenes egenart. Eierstrategiene skal blant annet danne grunnlag for selskapets utarbeidelse av

virksomhets-/ forretningsstrategier, og gjøre det lettere for styret å forvalte selskapet i tråd med eierne interesser. Eierstrategiene skal også gjøre det lettere for kommunens representanter i eierorganene å stemme i tråd med kommunestyrets intensjon i saker som behandles av eierorganet.

De selskapsspesifikke eierstrategiene bør inneholde:

- Kommunens mål med eierposisjonen
- Forventninger til samfunnsansvar, utbytte/avkastning- og risikoprofil
- Avgrensing av selskapets kjernevirksomhet
- Avklaring av roller, ansvar og myndighet for de styrende organ
- Retningslinjer for styresammensetning
- Retningslinjer for samhandling mellom selskapet og eierne

Ved etablering av nye selskap skal forslag til eierstrategi framgå av saksfremlegget som utgjør beslutningsgrunnlaget for kommunens vedtak. Eierstrategiene kan revideres.

Eierne, styret og den daglige ledelsen har ansvar for å følge opp strategien innenfor de respektive ansvarsområdene. Styret skal realisere mål, krav og forventninger som er angitt i eierstrategien. Eierne skal følge opp strategien overfor styret gjennom den ordinære eierdialogen, det vil si gjennom eierorganet og eiermøter.

Smøla kommune angir også rammevilkår for virksomheten til kommunale selskap gjennom å godkjenne vedtekter, selskapsavtaler, aksjonæravtaler, samarbeidsavtaler med videre.

4.7 Saker av prinsipiell karakter

Saker av prinsipiell karakter skal legges frem for kommunestyre som politisk sak for drøfting og vedtak. Med prinsipiell karakter menes for eksempel

- Nytt styringsdokument eller endring av et slikt. Dette vil f.eks. være aksjonæravtale, selskapsavtale, samarbeidsavtale, vedtekter og styreinstruks
- Endring i virksomhetens formål
- Avvik fra Smøla kommunes prinsipper for eierstyring

4.8 Rapportering

Alle selskaper og samarbeid forventes å sende årsberetning og årsregnskap til kommunen, samt innkalling til og protokoller fra eiermøter og eierorgan. Dokumentene skal journalføres i kommunen og legges fram for kommunestyret som referatsaker der dette er angitt i selskapsdelen. Kommunens eierrepresentanter som mottar disse dokumentene direkte, skal videresende disse til kommunen for journalføring.

For større selskaper og samarbeidene inviteres representanter (styret/daglig leder) for å gi orientering til kommunestyret en gang i perioden.

Hvilke selskaper/samarbeid dette skal omfatte avklares i selskapsdelen av eierskapsmeldingen. Kommunens representant forventes også å gi en orientering i sammenheng med eiermøter o.l. sammenheng.

Ordfører eller utvalgsleder kan også invitere andre selskaper og samarbeid til å orientere om virksomheten i kommunestyret eller fagutvalg.